

MEDLEMSBLAD

for

AUSTMARKA

HISTORIELAG

- 2 -

## FORORD

Det ble dessverre ikke noe desembernummer av medlemsbladet i fjor. Grunnen er at jeg flyttet i november, til en leilighet som måtte ha full oppussing. Alle papirer har derfor ligget nedpakket i flyttekasser, og først nå begynner de å komme opp igjen.

Vi får håpe at bladet heretter kan komme regelmessig, men det avhenger mye av medlemmene. La oss få høre fra dere, et leserbrev i ny og ne ville være hyggelig.

Så er det årsmøte snart, se annonse i dette bladet, og møt opp.

Innbetalingskort for medlemskap for 1986 følger vedlagt.

Legg merke til ny adresse til bladet, se siste side.

Finn Åberg

## ÅRSBERETNING 1985-86.

Styret har i perioden bestått av

Formann	: Oddvar Jakobsen
Nestformann	: Rolf Amundsen
Sekretær	: Åge Sørmoen
Kasserer	: Ragnhild Skullerud
Styremedlemmer:	Sissel Melbye, Tor Eyvind Framm, Syver Gylterud
Revisorer	: Ole Torp, Birger Solheim

Det er holdt 2 styremøter hvor 11 saker er behandlet.

Laget har arrangert vandring til finneplassen Kvåho med ca 50 deltakere tross øsende regnvær.

Sommerturen gikk til Leningrad med 39 deltakere. Turen var meget vellykket med ett tragisk unntak: Leif Sørli døde plutselig på hotellet i Leningrad.

Restaureringsarbeidene ved Nordgarden og Kvåho på Varaldskogen er foreløpig avsluttet, og det er uvisst om det blir bevilget penger til videre restaurering.

Kari S. Jacobsen har foretatt ytterligere registreringer langs Sikåa der kraftverkene og rørgata er bygd.

Restaureringen på Smedhaugen har stått i bero, i påvente av at leiekontrakt ble undertegnet. Denne er nå i orden, og planene er at huset kan settes i stand til bruk for laget i løpet av året.

Styret.

## NYTT FRA LAGET

Familien Brandt,

som eier Holmen mølle, er tilskrevet om det er mulig å få til et samarbeid for å restaurere mølla.

Gaver til laget

Knut Holtbråten overrakte på forrige årsmøte en handelsprotokoll fra Holmen rundt århundreskiftet. Senere har Arne Hauger gitt oss en tilsvarende protokoll fra Holmen som strekker seg helt tilbake til 1864.

Fra Jenny og Ernst Melgård har vi fått glotang, kjøtthakkekniv og rasjoneringskort.

Kongsvinger Museum

er representert med to austmarkinger i styret. Rolf Amundsen er kasserer, og Åge Sørmoen er fylkets representant til styret.

OMVISNING I AUSTMARKA KIRKE

Søndag 18. mai (1. pinsedag) blir det omvisning i kirken. Prost Erik Svenke Solum vil være guide etter gudstjenesten. Solum var lenge prest ved Austmarka kirke, og er kanskje den som best kjenner kirkens historie. Han skrev bok til 100-årsjubileet i 1958.

Omvisningen skjer i samarbeid mellom kirken og historielaget.

(Gudstjenesten begynner som vanlig kl. 11)

Styret.

ÅRSMØTET

holdes på Austmarka Sentralskole  
søndag 6. april kl. 15.00.

Foreløpig dagsorden:

1. Åpning
2. Beretning
3. Regnskap
4. Innkomne forslag
5. Valg

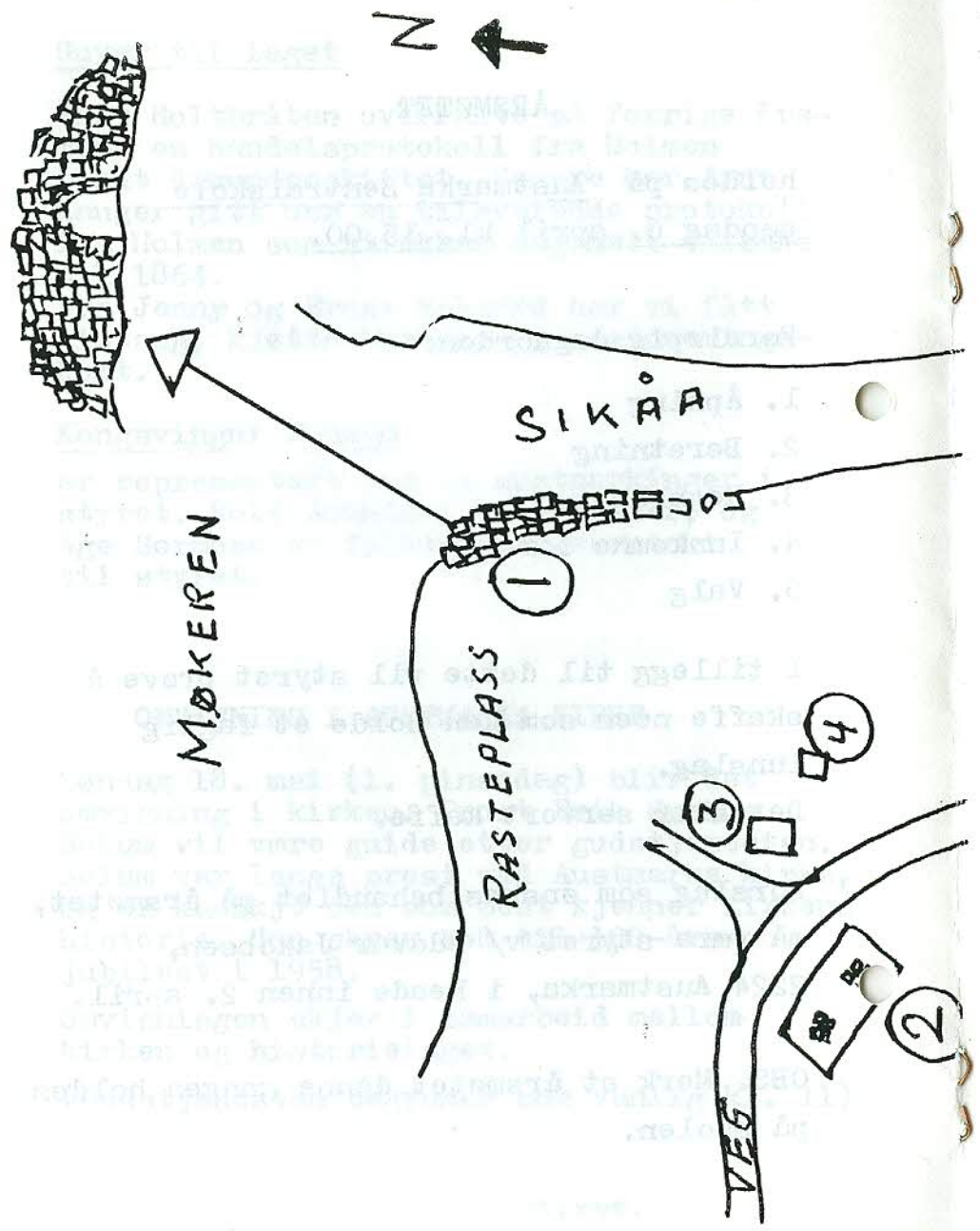
I tillegg til dette vil styret prøve å skaffe noen som kan holde et faglig innslag.

Det blir servert kaffe.

Forslag som ønskes behandlet på årsmøtet, må være styret v/ Oddvar Jakobsen, 2224 Austmarka, i hende innen 2. april.

OBS. Merk at årsmøtet denne gangen holdes på skolen.

Styret



I forbindelse med kraftutbygginga i Sikåå ble det foretatt en del kulturhistorisk dokumentasjonsarbeid som Glåmdal Kraftlag bekostet. Dette arbeidet ble gjort i løpet av 1984 og 1985 av Kari S. Jacobsen. Historielaget har fått ett eksemplar av utredningen, og jeg vil ta med noe av stoffet i dette medlemsbladet.

Tallene viser til skissen over området de nevnte ruiner ligger på.

1. "Sagmuren" Den består av naturstein uten bindemiddel, og den har en fin rundbuet åpning som vannet strømmer gjennom. Ruinen utgjorde i sin tid grunnmuren til det sagbruket som John Collet Bredesen på Odals Verk lot oppføre i 1854. Gjennom rundbuen forsvant sagflis og annet avfall. Sagflisen skal være årsaken til at siken forsvant fra Sikåå. Fra sagmuren og sørover langs åa står det igjen en del fundamenter til tømmerrenna som førte vatnet til vannhjulet som drev saga. På 1870-tallet ble sagbruket flyttet til Skullerud.

2. "Sagbygningen" var navnet på den bruksbygningen som sto her til ut i 1870-tallet da den ble flyttet til Skullerud og der gikk under navnet "Bygningen".

Tuftene er godt synlige, likeledes steinene etter de to pipene i huset. Sagbygningen skal være om-

trent maken til den bruksbygningen som ennå står på Mitandersfors og som tjente som arbeiderbolig.

3. "Høeghstua" ble dette bolighuset kalt. Her bodde sagmesteren Høeg med sin familie. Grunnmuren er godt synlig. Det er ingen som minnes dette huset, så det ble nok revet samtidig med de andre bygningene på denne siden av Sikåa.

#### 4. Kjellertuft i tilknytning til Høegstua.

Det er for øvrig stoff til atskillige sider i medlemsbladet hvis en vil ta med mer fra Sikåområdet, men det kan komme seinere.

Nå vil jeg nevne hvilke oppslagsverk og litteratur som foreligger om Varaldskogen og Austmarka :

Bråten, Rudolf : Varaldskogen Kongsvinger 1970

Jacobsen, Kari Sommerfeldt : Bygningsvern på Finnskogen. Oslo 1984

Austmarka historielag har 20 eksemplarer av denne avhandlingen og den er å få kjøpt.

Lillevold, Eyvind : Vinger og Eidskog 1965

"Vinger Bygdebok b. 3" Kvgr. 1977

"Om livet på Varaldskogen i eldre tider." Hefter ved Viker Leirskole. Kvgr. 1985

"Skogbygda Austmarka. Liv, virke og konflikt."

Utgitt av Historielaget 1978 i forbindelse med skogsarbeiderdagene.

#### ET BRYLLUP I KROKÅSEN PÅ ØSTGÅRDSKOGEN

Min bestefar Ole K. Kolbjørnsrud fortalte oss dette.

Ole var ganske bra felespiller, og ble ofte benyttet som sådan.

Det skulle være bryllup i Krokåsen. Trolig Annikka som skulle gifte seg med John. Annikka kom fra Finland sammen med tre søsken etter hva vi har hørt. Bosatte seg på Frelset (Dette er det vel andre som har bedre greie på).

Hans Nordby kom og spurte om han ville spille der. Bestefar gikk da for presten. Han var nok litt redd han skulle bli drivin, som de sa da. Det var vel det samme som de måtte gå flere år for presten. Men han hadde lyst til å spille, og sa ja. Han gikk med brudedefølget fra Karterud og spilte.

Da de kom til Krokåsen, var det laga til matbord på låven. Annikka sjøl kom ut og ønsket dem "velkommen allihopa".

Det blev både mat og drikke. Han fortalte at Annikka hadde sjøl brent brennevin. Det var sterkt, men vondt, sa han.

Utover kvelden blev det dans på låven. Matbordet stod der med maten på. Låvegulvet var lagt av grove kløvninger som lå løse. Det dundret og small så det hørtes lange veger. En av gjestene som jeg tror han sa hette Ingebreth, bøyde seg ned og beit av smørrullen da han danset rundt bordet.

Dansen gikk visst ut i de små timer, og Annikkas heimlaga gjorde nok sitt til at stemningen var på topp.

Men bestefar klarte seg med ett år for presten.

Karen Eng.

#### FRA ELISE MARTINSENS NOTERINGER

Elise nevner Pål Skasberget flere ganger. En søndag skulle han til kirken i Svulrya. Husholdersken sendte med ham et stort brød til kirketjeneren, som var bror hennes.

Den første kirken på Grue Finnskog var slik innrettet at man måtte stå inne i selve salen og dra klokken. Pål kom noe sent til kirken den dagen, og kirketjeneren sto alt og ringte til gudstjeneste. Pål gikk likevel til ham med brødet, og sa høit så alle hørte det: "Her ska du få smaka på kaka som Børa vår har baka". Kirketjeneren brukte vanligvis begge hender da han ringte, men nå måtte han ta mot brødet med den venstre hånden, og satte det under den lange helgefrakken sin, så dro han klokken med den høire like godt, enda fikk Pål et dypt bukk som takk. Husholderska til Pål het Ingeborg, derfor forkortet til Børa.

(R.B.; I beretninger fra gammel tid, også fra vår egen, er det mange uttalelser og forkortelser, som skiller seg ut fra døpe-navnet: Eli=Æli, uttalt med tykk l, har også jeg hørt, Maria=Maisa, Halvor Halvorsen=Holm Holmsen, Ole=Ola, Henrik=Heiki, og mange fler.)

Så skriver Elise om gravstein til Pål, som han kom fraktende med opp tur berget. Folk sa til ham, at denna kan du da full itte ha på grava di. Svaret ble: "Den duger te meg". Dette ble et ordtak etter ham.

Steinen ble reist på grava hans, men sprukket i to deler. Det var underlig å gå der, sier Elise, og se at vinden bøier grøset over grava. Til å begynne med var det nok bare støtten med græs omkring, men nå vokser det ei fin, nokså stor bjørk ved steinen.

Det er mye som kommer fram fra Elises manuskript. Da hun bodde hjemme var hun nærmeste nabo med trekkspilleren, Jularbo, uten å vite det før i 1961. Hun visste det bodde en familie på Kvarnbråten med 3 små barn, en av disse, som var gutter, ble trekkspilleren Jularbo, en annen ble predikant. Det var denne familien som solgte Kvarnbråten til taterne.

Av spillemenn i Grue nevner hun Arne Skasdammen, Alf Lønhaugen og Asbjørn Madshus, alle i slekt med henne. De hadde komponert stykker, og spilte ofte sammen. Et stykke var Sepratørn, to andre var Slipstein og Veghøvlen. Men nærest var det da de spilte Tomasklokkene på Filefjell, det var en jonsokkveld på Gruetunet, sier Elise. Da de spiller Tomasklokkene gjør de det på den måten, at først spiller de kraftig over strengene, så slutter de spillingen og slenger fela frem og tilbake, da høres disse underlige toner, som skulle de komme fra kirkeklokkene, skriver Elise som har hørt det.

Det var en gang et forslag i Grue herredstyre, om at de fattige som hadde understø, ikke skulle få rett til kjøp og koking av kaffe.

Butikken skulle nekte salg, kaffekjelene skulle taes fra dem. Understøet skulle det kjøpes mjøl for.

Dette var alle i herredstyret enige om, unn- tatt en skogeier og gardbruker, som reiste seg opp og sa på ekte solørmål: "Je trur vi tar tå dom gryta au, så slepper dom å koke". Lovforslaget ble tatt tilbake.

Enda det ikke ble noen lov om kaffen, berettes det om de som måtte be kjøpmann pent om å få kjøpt noen gram kaffe til jul.

Avskrift 1984 ved  
Rudolf Bråten.

Utgiver: Austmarka Historielag.

Redaksjon og ekspedisjon:

Finn Åberg  
Meltzersgt. 3  
0257 Oslo 2

Tlf. 02/44 54 52

Medlemskap i laget koster 30 kr året.  
Betales til

Austmarka Historielag  
2224 Austmarka

Postgirokonto 3552056

Trykt i 150 eksemplarer.